

**ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 2 ОТ 25.05.2017 Г. ПО ТЪЛК. Д. № 2/2016
Г., ОСГК НА ВКС**

ЗА ОТНОШЕНИЯТА, ВЪЗНИКВАЩИ ПРИ ДОСТАВЯНЕ НА ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ ЗА БИТОВИ НУЖДИ В СГРАДА - ЕТАЖНА СОБСТВЕНОСТ, СЕ ПРИЛАГАТ РАЗПОРЕДБИТЕ НА ЗАКОНА ЗА ЕНЕРГЕТИКАТА, КОИТО НЕ ПРОТИВОРЕЧАТ НА РАЗПОРЕДБАТА НА ЧЛ. 62 ВЪВ ВРЪЗКА С § 1 ОТ ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ РАЗПОРЕДБИ НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ. СЪГЛАСИЕТО ЗА ДОСТАВКАТА И НЕЖЕЛАНИЕТО ЗА ПРЕУСТАНОВЯВАНЕ Й ПО РЕДА НА ЧЛ. 153, АЛ. 2 ЗЕ СЪСТАВЛЯВА "ИСКАНЕ" НА УСЛУГАТА ПО СМИСЪЛА НА ЧЛ. 62, АЛ. 1 ЗЗП, ПОРАДИ КОЕТО МЕЖДУ ДВАТА ЗАКОНА НЕ СЪЩЕСТВУВА ПРОТИВОРЕЧИЕ И НЕ МОЖЕ ДА СТАВА ВЪПРОС ЗА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА § 1 ДР ЗЗП.

Чл. 153, ал. 2 ЗЕ
Чл. 62 ЗЗП
§ 1 ДР ЗЗП

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия, в съдебно заседание на 20 април 2017 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на ОТДЕЛЕНИЯ:
БОЙКА СТОИЛОВА
СВЕТЛА ДИМИТРОВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:
ЖАНИН СИЛДАРЕВА
КАПКА ЮСТИНИЯНОВА
СТОИЛ СОТИРОВ
МАРГАРИТА СОКОЛОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ
СВЕТЛА ЦАЧЕВА
ВЕСКА РАЙЧЕВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
ЗЛАТКА РУСЕВА
ДИЯНА ЦЕНЕВА
МАРИЯ ИВАНОВА
СВЕТЛАНА КАЛИНОВА

ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
МАРИО ПЪРВАНОВ
ЕМИЛ ТОМОВ
АЛБЕНА БОНЕВА
СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
ЖИВА ДЕКОВА
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА
ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
ОЛГА КЕРЕЛСКА
ЗОЯ АТАНАСОВА
ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
ВЕСЕЛКА МАРЕВА
БОРИС ИЛИЕВ
ДИАНА ХИТОВА
БОЯН ЦОНЕВ
МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
ЛЮБКА АНДОНОВА
ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
ГЕРГАНА НИКОВА
МАЙЯ РУСЕВА
ЕРИК ВАСИЛЕВ
ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
ВАНЯ АТАНАСОВА
АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ

при участието на секретаря КЛАВДИЯ ДАЛИ
постави на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2016 г. на Общото
събрание на Гражданска колегия докладвано от съдия БОРИС ИЛИЕВ

Делото е образувано от Председателя на Върховния касационен съд с
разпореждане от 02.03.2016 г. на основание чл. 128, ал. 1 вр. чл. 125 от Закона за
съдебната власт, по искане на омбудсмана до Общото събрание на Гражданска колегия
на Върховния касационен съд за постановяване на тълкувателно решение по въпроса:

В случаите на доставяне на топлинна енергия за битови нужди в сграда - етажна
собственост, прилагат ли се разпоредбите на специалния Закон за енергетиката или те
се derogират от защитаващата правата на потребителите разпоредба на чл. 62 от
Закона за защита на потребителите, регламентираща непоисканата доставка на стоки
или услуги, предвид правото за прилагане на разпоредбите, осигуряващи по-висока
степен на защита на потребителите при противоречие между два закона, установено в §
1 от Допълнителните разпоредби на Закона за защита на потребителите?

По този въпрос е налице противоречива практика на съдилищата. В някои от посочените в искането на омбудсмана влезли в сила съдебни решения се приема, че доставката на топлинна енергия в сгради-етажна собственост е колективна услуга, която ползва всички собственици на обекти в такава сграда и не е необходимо подписване на индивидуален писмен договор с доставчика на топлинна енергия, за да възникне между тях облигационна връзка. В тези случаи се прилага специалният Закон за енергетиката (ЗЕ), който изключва прилагането на общите разпоредби на Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) и Закона за защита на потребителите (ЗЗП), в частност разпоредбата на чл. 62 от последния, забраняваща доставката на централно отопление без искане на потребителя.

Други съдилища застъпват разбирането, че по силата на § 1 от Допълнителните разпоредби на ЗЗП при противоречие между разпоредбите на два закона се прилагат тези, които осигуряват по-висока степен на защита на потребителите, поради което разпоредбите на ЗЕ се дерогират от тези на ЗЗП и забраната за доставка на топлинна енергия без поискване (съответно липсата на задължение за заплащане на доставеното) е в сила.

И двете групи влезли в сила актове, формиращи противоречивата практика, предпоставят, че ЗЕ и ЗЗП съдържат правни норми, които са в колизия и следва да се приложат било правилата на единия, било тези на другия закон.

Общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд намира, че между разпоредбите на ЗЕ и ЗЗП противоречие няма, включително за отношенията, които възникват при доставяне на топлинна енергия в сгради под режим на етажна собственост.

Етажните сгради, в които има повече обекти на собственост, притежавани от различни лица, имат части, които са общи по естеството си: те не могат да бъдат отнесени към никой самостоятелен обект, не могат да се делят и отчуждават. Особеностите на етажната собственост, възникнала и наложила се като необходимост в процеса на урбанизация, са предизвикали и нарочна правна уредба на отношенията, които възникват във връзка с нея. Институтът на етажната собственост има за цел да регламентира отношенията между титулярите на право на собственост върху различни обекти в една и съща сграда и да предотврати в най-голяма степен възможните конфликти между тях, включително при ползване на общите части. Абсолютното избягване на разногласия между правните субекти е невъзможно предвид различните интереси, които има всеки от тях, поради което уредбата на отношенията в етажната собственост е основана на принципа "според решението на мнозинството". Решенията на общото събрание на етажните собственици и титулярите на вещно право на ползване са особен вид сделки, те се приемат при осъществяване на формална процедура (срв. раздел II, глава II от Закона за управление на етажната собственост - ЗУЕС) и обвързват всички титуляри на право на собственост върху обекти в сградата. Решенията, когато се стабилизират поради неоспорването им пред съд или ако оспорването бъде отхвърлено, стават задължителни за изпълнение от всеки етажнен собственик, независимо дали е участвал при приемането им и дали е дал съгласие за сделката (чл. 38 ЗУЕС).

Централното топлоснабдяване като източник на енергия за отопляване на сградите - етажни собственици е последващо явление в процеса на урбанизация. В България то се налага като ефективен начин за отопление на многофамилните сгради в градовете през втората половина на XX век. През този период общи правила за защита на потребителите законодателството ни не съдържа. Регулирани са (в чл. 37 - чл. 49 от Закона за собствеността, в отменения Правилник за управлението, реда и надзора на

етажната собственост и с отделни разпоредби в други нормативни актове) отношенията между етажните собственици и начина на управление на общите сгради. Нормативната уредба към онзи момент не изисква съгласие в писмена форма на етажните собственици за топлоснабдяването на сградата, което е обяснимо с оглед съществуващите тогава обществено-икономически условия: отоплението с централно подавана топлинна енергия е лесно, евтино и хигиенично. Поради това желанието за ползване на тази услуга се презумира от нормотвореца. В правилника за прилагане на Закона за териториално и селищно устройство, приет с ПМС № 31/09.07.1973 г., понастоящем отменен, топлоснабдяването на жилищните сгради под режим на етажна собственост в цялостно застроени топлоснабдени райони или в жилищни комплекси е уредено като задължително (чл. 162, ал. 1 и 2), а искане от собствениците е предвидено като условие за осигуряване на централно отопление само в сгради, по отношение на които топлоснабдяването не е задължително (ал. 3). Няма изискване за съгласие на собствениците за топлоснабдяването на сградите под режим на етажна собственост и по Наредба № 1 за ползване на топлинна енергия, издадена от министъра на енергетиката и министъра на строежите и архитектурата, обн., ДВ, бр. 49/27.06.1975 г., понастоящем отменена. В чл. 55 от нея обаче е предвидена възможност за етажните собственици да се откажат от ползването на топлинна енергия (за цялата сграда или за отделни обекти в нея) при определени предпоставки. Нормативните актове от този период не предвиждат сключване на индивидуални договори между потребителите на топлинна енергия и топлоснабдителните предприятия.

Така сложилите се отношения законодателят преуреди със Закона за енергетиката и енергийната ефективност (ЗЕЕЕ, обн. ДВ бр. 64/16.07.1999 г., понастоящем отменен), като в чл. 106, ал. 1, т. 4 предвиди, че продажбата на топлинна енергия се извършва на основата на писмени договори при общи условия, сключени между топлопреносното предприятие и потребителите, собственици в сграда - етажна собственост. Изоставено е схващането, че желанието за топлоснабдяване на такива сгради се подразбира. Договорът е съгласие, със сключването му потребителят прави волеизявление, обективизиращо и искането му за получаване на тази услуга, а според ЗЕЕЕ доставката на централно отопление се извършва винаги въз основа на договор. Освен това същият закон предвижда в чл. 108, ал. 1, че собствениците в сграда - етажна собственост, които не желаят да бъдат потребители на топлинна енергия, са длъжни да декларират писмено това пред топлопреносното предприятие и да осигурят достъп до имота си за прекратяване на топлоподаването, но че те остават потребители на топлинна енергия за общите части на сградата (чл. 108, ал. 5). Извън тази разпоредба, законът не урежда заварените отношения по доставка на топлинна енергия в топлоснабдени преди приемането му сгради.

Частично такава уредба е създадена с измененията в закона, извършени със ЗИДЗЕЕЕ (обн. ДВ бр. 108/14.12.2001 г.). За заварените от закона топлоснабдени сгради е създадена възможност за отказ от ползването на централно отопление, като за целта е необходимо съгласието на всички етажни собственици (чл. 108, ал. 1 ЗЕЕЕ). С измененията от 2001 г. освен това е създаден нов раздел IVa в закона, който е израз на намерението на законодателя да забрани изрично на топлопреносните предприятия да присъединяват към мрежата си потребители в сгради - етажна собственост без съгласието на всички собственици или титуляри на вещното право на ползване (арг. чл. 105а ЗЕЕЕ). Изоставено е обаче изискването за сключване на индивидуални писмени договори с потребителите, а продажбата на енергията за в бъдеще е предвидено да се извършва въз основа на Общи условия (чл. 106а ЗЕЕЕ).

Така създадената нормативна уредба в принципните си положения е

възпроизведена в ЗЕ (обн. ДВ бр. 107/09.12.2003 г.), с който ЗЕЕЕ бе отменен. Законодателят потвърждава изискването топлоснабдяването на сградите под режим на етажна собственост да бъде извършвано само след отправено искане от потребителите на топлинна енергия (чл. 133, ал. 2 ЗЕ), но субектът, който трябва да отправи искането, е различен. Не се изисква съгласие на всички етажни собственици, а присъединяването на сградата към топлопреносната мрежа става въз основа на решение на общото събрание на етажната собственост. Присъединяването се извършва единствено при сключен писмен договор между производител и потребител (чл. 138, ал. 1 ЗЕ). Възприет е нов принцип за разпределение на постъпващото в сградата общо количество енергия (чл. 139 и сл. ЗЕ), а прекратяване на топлоснабдяването е уредено като възможно само при постигнато съгласие между всички собственици и титуляри на вещно право на ползване в сградата (чл. 153, ал. 2 ЗЕ). Отделният етажен собственик може да прекрати топлоподаването към отоплителните тела в имотите си, но остава потребител на топлинната енергия, отдадена от сградната инсталация и от отоплителните тела в общите части на сградата (чл. 153, ал. 6 ЗЕ).

Видно от посочените разпоредби, с приемането на ЗЕ законодателят регламентира доставката на топлинна енергия в сгради под режим на етажна собственост като услуга, която се ползва от самата етажна собственост. Макар последната да не е персонифицирана, за отношенията в енергетиката законодателят я разглежда като колективен субект, явяващ се самостоятелен потребител на услугата "доставка на централно отопление". Законодателното решение е обяснимо с оглед особеностите на етажната собственост и невъзможността в заварените сгради централното отопление да бъде доставяно по друг начин, освен чрез представляващата обща част на сградата отоплителна инсталация.

Тази уредба на отношенията в топлоснабдяването на сгради под режим на етажна собственост заварва при влизането си в сила от 10.06.2006 г. ЗЗП, който изрично забрани доставката на централно отопление без искане на потребителя. Непоискана е тази доставка, при която доставчикът предоставя характеризиращата договора престация на потребител, без той да е изразил съгласие за това. Именно поради това законът постановява, че непоръчаната от потребителя доставка на централно отопление не поражда за потребителя задължение за плащане (чл. 62, ал. 2 ЗЗП). Законодателното решение не е в колизия, а е в унисон с уредбата на отношенията в топлоенергетиката към този момент, защото чл. 133, ал. 2 ЗЕ (в редакция след измененията ДВ бр. 30/2006 г.) изисква решение на общото събрание на етажните собственици за присъединяването на сградата към топлопреносната мрежа. Поради това не може да става въпрос за приложението на § 1 ДР ЗЗП - двата закона (ЗЕ и ЗЗП) не си противоречат.

В действащата си редакция ЗЕ запазва принципа за присъединяване към топлопреносната мрежа на етажни собственици само по искане на етажните собственици, притежаващи квалифицирано мнозинство от 2/3, (чл. 133, ал. 2 ЗЕ), като изисква същото мнозинство и за преустановяване на топлоснабдяването на сградата (чл. 153, ал. 2 ЗЕ). И при тази уредба противоречие между този закон и ЗЗП няма, защото и двата нормативни акта изискват искане (съгласие) от потребителя на топлинна енергия такава да му бъде доставяна, за да възникне за него задължение за плащането ѝ. Различен е само субектът, който прави искането при доставката на централно отопление в сгради под режим на етажна собственост, като това е обективно обусловено от естеството на отношенията, които възникват между титулярите на право на собственост или вещно право на ползване върху отделни обекти в такива сгради. Както е посочено в решение на Конституционния съд № 5/22.04.2010 г. по к.д. № 15/2009 г.,

топлоснабдяването на сградите под режим на етажна собственост неизбежно се извършва чрез инсталация, която се явява обща част на сградата. Предназначението на сградната инсталация е да отоплява вътрешната част на сградата - етажна собственост, и чрез топлопроводите ѝ топлинната енергия да достига до индивидуалните имоти на потребителите. Общите части не могат да бъдат отделени от сградата по начин да задоволяват нуждите само на някои собственици и титуляри на вещни права.

Потребителите на топлинна енергия в такава сграда могат да имат различни интереси, включително по въпроса да бъде ли сградата топлоснабдена. Принципът, който законодателят е възприел при регламентирането на начина на избягване на конфликти между етажните собственици, е "решава мнозинството". Затова при доставката на централно отопление в сградите под режим на етажна собственост искането за услугата се прави не от всеки отделен етажнен собственик (той не би могъл да получи енергията, без да ползва сградната инсталация като обща част), а от мнозинството етажни собственици, които по общо правило могат да вземат решения дали и как да бъдат използвани общите части. Потребител на услугата е цялата етажна собственост, затова титулярът на права върху отделни обекти може да откаже заплащането на доставено против волята му централно отопление в тези обекти, но не може да откаже (съгласно цитираното по-горе решение на Конституционния съд) заплащането на отдадената от сградната инсталация или от отоплителните уреди в общите части енергия при доставката на централно отопление в сградата.

Разрешението важи и за заварените от ЗЕЕЕ (отм.) сгради, които са топлоснабдени преди влизане в сила както на този закон, така и на ЗЗП. Реципрочно на уредбата, която допуска топлоснабдяване на сградите само по искане на всички (първоначално, а понастоящем на 2/3 от етажните собственици и титуляри на вещно право на ползване), така и преустановяването на доставката на топлинна енергия се решава от всички (първоначално, а понастоящем от 2/3 от етажните собственици и титуляри на вещно право на ползване). Макар не в преходно правило, действащото законодателство урежда заварените преди ЗЕЕЕ (отм.) отношения в топлоенергетиката по същия начин, както прави това за новотоплоснабдените сгради. Поради естеството на етажната собственост отказът от топлоснабдяване на цялата сграда не може да бъде направен от отделния титуляр на права върху обекти в сградата, нито пък той може сам да реши да се ползва ли сградната инсталация за доставка на топлинна енергия. Решението за това се взема от квалифицирано мнозинство от всички етажни собственици или титуляри на вещно право на строеж и то обвързва всеки отделен етажнен собственик, независимо дали е съгласен с него. Съгласието за доставката и нежеланието за преустановяване ѝ по реда на чл. 153, ал. 2 ЗЕ съставлява "искане" на услугата по смисъла на чл. 62, ал. 1 ЗЗП, поради което между двата закона не съществува противоречие и не може да става въпрос за приложението на § 1 ДР ЗЗП.

По изложените съображения Общото събрание на гражданската колегия на ВКС

РЕШИ:

За отношенията, възникващи при доставяне на топлинна енергия за битови нужди в сграда - етажна собственост, се прилагат разпоредбите на Закона за енергетиката, които не противоречат на разпоредбата на чл. 62 във връзка с § 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за защита на потребителите.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на съдия Светлана Калинова по т.д. № 2/2016 г. на ОСГК на ВКС

Считам, че искането на Омбудсмана на Република България до ОСГК на ВКС за постановяване на тълкувателно решение по въпроса в случаите

на доставяне на топлинна енергия за битови нужди в сграда-етажна собственост, прилагат ли се разпоредбите на специалния Закон за енергетиката или те се дерогират от защитаващата правата на потребителите разпоредба на чл. 62 от Закона за защита на потребителите, регламентираща непоисканата доставка на стоки или услуги, предвид правото за прилагане на разпоредбите, осигуряващи по-висока степен на защита на потребителите при противоречие между два закона, установено в § 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за защита на потребителите, следва да бъде отклонено или ОСГК да отправи преюдициално запитване до СЕС за тълкуване на разпоредбата на чл. 27 от Директива 2011/83/ЕС.

Съображенията ми за това са следните:

Разпоредбата на чл. 62 от Закона за защита на потребителите е приета с цел транспониране в националното законодателство на разпоредбите на Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 г. относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета. Основният преюдициален въпрос, който се поставя в настоящата тълкувателна процедура касае тълкуването на понятието "непоискана услуга", както и понятието "потребител" с оглед особеностите на доставката на топлинна енергия, осъществявана до сгради в режим на етажна собственост и по-специално следва ли чл. 27 от Директива 2011/83/ЕС да се тълкува по отношение на понятието "потребител" в смисъл, че включва или обратното, че изключва от това определение физическо лице, което притежава самостоятелен обект в сграда в режим на етажна собственост и което е прекратило топлоподаването към отоплителните тела в имота си и противоречи ли на чл. 27 от директивата национална разпоредба, съгласно която клиент, притежаващ самостоятелен обект в сграда-етажна собственост, който прекрати топлоподаването към отоплителните тела в имота си, остава клиент на топлинна енергия, отдадена от сградната инсталация и от отоплителните тела в общите части на сградата и дължи заплащане на съответната такса за тези части на база решение на останалите етажни собственици без да е сключил индивидуален договор за такава услуга /чл. 153, ал. 6 от Закона за енергетиката/. Съгласно чл. 267 от Договора за функционирането на ЕС, компетентен да се произнася преюдициално относно валидността, тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза е СЕС и когато такъв въпрос бъде повдигнат пред юрисдикция в държава-членка, тази юрисдикция би могла, ако счита, че по този въпрос е необходимо решение, за да бъде постановено нейното решение, да поиска от СЕС да се произнесе.

И тъй като всеки български съд, пред който е поставен на разглеждане въпросът за дължимостта на таксата за сградна инсталация в хипотезата на чл. 153, ал. 6 ЗЕ, следва да даде отговор на въпроса дали етажният собственик или етажната собственост представляват "потребител" по смисъла на чл. 62 от Закона за защита на потребителите, той би следвало да отправи преюдициално запитване до СЕС за тълкуването по въпроси, разглеждани и в настоящето тълкувателно производство. И ако в отговор на подобно преюдициално запитване СЕС стигне до извод, различен от този, възприет от ОСГК на ВКС, българските съдилища ще са длъжни да прилагат

разрешението, дадено от СЕС.

С даването на отговор на поставения от Омбудсмана на Република България въпрос от ОСГК на ВКС следователно констатираното противоречие в практиката на съдилищата няма да бъде преодоляно.

Светлана Калинова: